

mentálás: az utóknak többet mond, mint a kortársaknak. Főleg egy-egy előadás teljes kritikai visszhangja beszédese: az eltérő vélemények és ízlések, megfigyelések és stílusok együttese. Koltai Tamás bátran, tárgyilagosan és szellemesen csoportosítja a régi cikkeket – de közöttük sem tesz igazságot.

Mivel a kötethez Németh Antal, illetve a Németh-hagyaték adott indíttatást, természetes, hogy tőle való a legtöbb, s ugyancsak indokoltan bőséges idézet. Németh ezzel a szemelvényes *Tragédia*-enciklopédiával is főszereplő. De akadnak más hősei is az eszmefuttatásnak. Elsősorban a Madách talányos remekével oly sokat viaskodó Major Tamás (nem véletlen, hogy róla korábban külön interjúkötetet is megjelentetett Koltai). Mellőzhetetlen epizód szereplője a *Tragédia*-regénynek Mátrai-Betegh Béla, hiszen ő is rendületlenül a szíven viselte a „magyar Faust” interpretációinak sorsát (*Évadról évadra* című posztumusz kötetében külön ciklust képez a kilenc *Tragédia*-kritika).

Mátrai-Betegh elemezte az 1964-es, Major rendezte centenáris (Madách halálához viszonyítva százéves) előadást. Sinkovits, Váradi Hédi, Kálmán György. . . Számomra az volt az első *Tragédia*, amelyet láthattam. Írt a bíráló a tartui Vanemuine Színház remekléséről, Epp Kaidu asszony reveláló rendezéséről is. Az 1964-est Koltai is számba veszi, utalva a korábban nálunk járt Royal Shakespeare Company *Lear*jének hatására; és kitér – inkább már csak sebtében – a vidéki és a külföldi előadások körére is. Mivel azonban a Vanemuine premierje 1970 tavaszán volt, erre mint új fejezetet nyitó fordulópontra már csak céloz a legutolsó mondatban. (1968 azért is határdátum, mert ebben az évben halt meg Németh.)

Koltai Tamás kötetének megjelenésekor a kiadó könyvpremierén, meghitt rendezvényen mutatta be az újdonságot, melyet nem túl bőséges, de érdekes fényképanyag is kísér (német, angol és francia kivonat nem: az csak a Németh Antal írta „első részben”, az 1933-as kiadványban volt. Akkor Budapest Székesfőváros mint kiadó öntudatosan számított a külföldi érdeklődésre. . .). A kis ünnepségen természetesen szóba került a folytatás kérdése is. Koltai Tamás akkor azt mondta – talán nem a szélesebb nyilvánosságnak szánva? –, hogy nem vág bele az 1968 utáni *Tragédiák* földolgozásába, annyi nehézséggel, hercehurcával jár manapság egy szakmai könyv közreadása Magyarországon.

Őszintén reméljük, hogy az újabb kötet azért mégiscsak íródik. S ha csak kerek évforduló kell a könyves műhelyeknek, hogy fölkarolják a jó ügyet – hát mindjárt itt van, 1993. szeptember 21-én, a Paulay-féle rendezés 110. születésnapja.

TARJÁN Tamás

S Z Í N H Á Z

SZÍNHÁZI NAPLÓ

Mandragora – Jellegzetesen nyári előadást szült ez a rokonszenves, nem kevés nehézség árán létrejött vállalkozás. Ha egy színházi előadásra a nyári jelzőt használjuk, az nem jelent feltétlenül alacsonyabb színvonalat, silányságot. Jelent egyfelől csapongó jókedvet, kifejezetten szórakoztató szándékot, széles vidámságot, s jelenti másfelől, hogy a jókedv kissé túlhabzó, a megoldások olykor öncélúak, s jelent bizonyos fokú kidolgozatlanyságot, ami a rövid próbaidőnek és a mostoha munkafeltételeknek tudható be.

Mindenképpen – a jelzett fogyatékoságok ellenére is – jó, hogy végül összejött, többszöri nekifutás után – ki mindenkiről nem hallottunk, hogy rendezni fogja az első előadást, s hányféle darabválozatról értesültünk hónapok során, míg az ötlet megvalósításának útját keresték a bátor kezdeményezők! – a nemzetközi magyar társulat közönség elé léphetett, s örülni kell, hogy a bemutató – zentai – közönsége őszinte lelkesedéssel, osztatlan örömmel tapsolt a színészeknek.

Machiavelli *Mandragorája* mindenképpen jó választásnak tekinthető. Aránylag kis létszámú, humora mindig érdeklődést kiváltóan pajzán, élethelyzete valóságos, de ez az író a komikus hatás kedvéért, érdekében mesterien összekuszálja, bonyolítja. Ami nem is okozhatott különösebb gondot, mivel a „mulattatók”, ahogy a Prológusban az író közli velünk, „Egy kurta eszű doktor, / egy szerelmes, ki szenved, / egy léha szerzetes, meg / egy jómadár élősdi, gaz mihaszna”. Ennyi is elég, hogy a szereplők között meghúzható erővonalak háttérben kirajzolódják a boccacciói történet, minden vas-kosságával hirdetve a butaság vereségét – érdekes, hogy a reneszánszban és Molière komédiáiban mennyire céltábla az emberi butaság, később pedig, bár nem hiszem, hogy okosabbak lettünk, vígjátéki témaként fel sem tűnik – és a szerelem diadalát.

Míndez felismerhető a Szent Genéziusz Társulat előadásában is, de csak felismerhető, s nem válik koncepciót meghatározó erővé, törekvéssé. Lehet persze, hogy ma már nem is érdekes ilyen irányba hegyezni egy színházi előadást. Lám, híressé vált színrevitelében Menzel is csavarintott egyet a történeten. Nála is célba jut a szerelmes ifjú, ahogy ez meg vagyon írva, s ahogy az életben megesik, kivált, ha olyan segítőtársai vannak, mint a saját felszarvazását segítő férj vagy a pénzsóvár pap, de ezzel még nem ér véget az előadás, Menzel továbbgondolja, mi történhetne ezután, s azt látja logikusnak, hogy dúl a szerelem, ám ennek következtében a fiatalember, hogy úgy mondjam, kissé tönkremegy, amikor a szép s mohó Lucrezia már ki tudja, hanyadszor húzza fel magához az ablakon kersztül az utcáról, akkor a fiúnak immár sehogyan sem akaródnak bebújni abba az ágyba, ahova nem is oly rég még annyira kíváncozott. C'est la vie! A ki-jevi rendezőjelölt, Vidnyánszki Attila irányította *Mandragora* láthatóan mindenekelőtt a játék örömet kívánta élvezni és átvinni a közönségre. Ez sikerült. A színészek jól szórakoztak és ez a hangulat átragadt a közönségre is. Élvezték, hogy a három női szerepet is fiúk játsszák, még ha ennek egyéb indokát a rendezés nem is adta, jóllehet megtehetette volna. A jókedvű előadás legsikeresebb pillanatai az újvidéki Magyar Attilához fűződnek, csodálatos felszabadultsággal játszott, sok ötlettel élt, sziporkázott. De dicsérni illik a többieket is, a pozsonyi Mokos Attilát, a két kassai vendéget, Fabó Tibort és Bocsánszky Attilát, az egri Balogh Andrást és a szabadkai Búbos Andrást. Mindannyian részesei egy vállalkozásnak, amelynek jó lenne, ha folytatása lenne, ha előbb nem, jövő nyáron, velük, ugyanitt és legalább ugyanígy.

GEROLD László